

V I Lenin

Ekonomi och politik under den proletära diktaturens epok

30 oktober 1919

Till sovjetmaktens tvåårsjubileum hade jag tänkt skriva en liten broschyr på det i rubriken angivna temat. Men i det dagliga arbetets jäkt har jag hittills inte lyckats komma längre än till att preliminärt förbereda enskilda avsnitt. Därför har jag beslutat att försöka ge en kort, summarisk redogörelse för de enligt min mening viktigaste tankarna i denna fråga. Redogörelsens summariska karaktär medför givetvis många olägenheter och nackdelar. Men kanske blir det ändå möjligt att i en kort tidskriftsartikel uppnå den blygsamma målsättningen att presentera frågan och ge kommunisterna i olika länder ett diskussionsunderlag.

1

Teoretiskt sett råder det inget tvivel om att det mellan kapitalism och kommunism ligger en viss övergångsperiod. Den måste i sig förena drag eller egenskaper hos båda dessa samhälls-ekonomiska formationer. Denna övergångsperiod måste vara en period av kamp mellan den döende kapitalismen och den gryende kommunismen – eller, med andra ord, mellan kapitalismen, som är besegrad men inte förintad, och kommunismen, som är född men ännu helt svag.

Nödvändigheten av en hel historisk epok, som kännetecknas av dessa övergångsperiodens drag, borde vara självklar inte bara för en marxist, utan för varje bildad person som är någorlunda insatt i utvecklingsteorin. Utmärkande för alla resonemang om övergången till socialism, som vi får höra från den småborgerliga demokratins nutida representanter (och sådana är, trots den föregivet socialistiska etiketten, Andra internationalens alla representanter, däribland sådana som MacDonalld, Jean Longuet, Kautsky och Friedrich Adler), är inte desto mindre att de helt glömmer bort denna uppenbara sanning. Vad som kännetecknar de småborgerliga demokraterna är att de hyser motvilja mot klasskampen, drömmer om att få slippa den och strävar efter att släta över och försona, att slipa av de skarpa kanterna. Det är därför sådana demokrater antingen försöker undvika att på något sätt erkänna hela det historiska övergångsskedet mellan kapitalism och kommunism eller ser det som sin uppgift att kläcka planer för att försona de båda stridande krafterna i stället för att leda den ena av dem i kampen.

2

Jämfört med de framskridna länderna måste proletariats diktatur i Ryssland utmärkas av vissa särdrag, eftersom vårt land är så efterblivet och småborgerligt. Men huvudkrafterna – och samhällsekonomins huvudformer – är desamma i Ryssland som i varje kapitalistiskt land, så dessa särdrag kan bara gälla sådant som inte hör till det viktigaste.

Dessa samhällsekonomins huvudformer är: kapitalism, varuproduktion i liten skala och kommunism. Huvudkrafterna är: bourgeoisie, småbourgeoisi (särskilt bönder) och proletariat.

Rysslands näringsliv framstår under den proletära diktaturens epok som en kamp mellan å ena sidan det i den väldiga statsenhetliga måttstock kommunistiskt förenade arbetets första steg och å den andra den småskaliga varuproduktionen och den kvarvarande och på dess basis återuppstående kapitalismen.

I Ryssland är arbetet kommunistiskt förenat såtillvida att för det första privatäganderätten till produktionsmedlen avskaffats och för det andra den proletära statsmakten i nationell skala organiserar storproduktion på statsägd jord och statsägda företag, fördelar arbetskraft mellan

de olika näringsgrenarna och företagen samt fördelar stora mängder staten tillhöriga konsumtionsvaror mellan de arbetande människorna.

Vi talar om kommunismens ”första steg” i Ryssland (detta sägs även i vårt partiprogram som antogs i mars 1919), eftersom alla dessa förutsättningar endast delvis har förverkligats i vårt land eller, med andra ord, förverkligandet av dessa förutsättningar endast befinner sig i begynnelsestadiet. Det som överhuvudtaget kan göras med en gång gjordes också på en gång, med ett enda revolutionärt slag: på den proletära diktaturens första dag, den 26 oktober (8 november) 1917, avskaffades exempelvis privatäganderätten till jord utan ersättning till de stora jordägarna, exproprierades storgodsägarna. Under loppet av några månader exproprierades, också utan ersättning, nästan alla stora kapitalister, ägare till fabriker, verkstäder, aktiebolag, banker, järnvägar osv. Statligt organiserad storproduktion i industrin, övergång från ”arbetarkontroll” till ”arbetarförvaltning” av fabriker, verkstäder, järnvägar – detta har i huvudsak redan förverkligats, men beträffande jordbruket har det endast påbörjats (”statsjordbruk”, dvs av staten organiserade storgjordbruk på statsägd jord). Likaså har vi bara börjat organisera olika slags småbrukarkooperativ som en övergång från varuproducerande småbruk till kommunistiskt jordbruk¹. Detsamma måste sägas om den statligt organiserade produktfördelningen i stället för privathandel, dvs statlig upphandling och leverans av spannmål till städerna och av industrivaror till landsbygden. Nedan anføres tillgängliga statistiska uppgifter i denna fråga.

Bondehushållningen är fortfarande småskalig varuproduktion. Här har vi en mycket bred bas för kapitalism, en bas med mycket djupa och mycket starka rötter. På denna bas består och återuppstår kapitalismen – i den mest förbittrade kamp mot kommunismen. Formerna för denna kamp är smyghandel och spekulering kontra statlig anskaffning av spannmål (samt andra livsmedel) och kontra statlig produktfördelning överhuvudtaget.

3

För att illustrera dessa abstrakta teoretiska satser skall vi anföra konkreta uppgifter.

Den statliga upphandlingen av spannmål i Ryssland uppgick enligt uppgifter från livsmedelsfolkkommissariatet till ca 30 miljoner pud mellan den 1 augusti 1917 och den 1 augusti 1918. Det följande året var den ungefär 110 miljoner pud. Under de tre första månaderna av nästa kampanj (1919-20) kommer upphandlingen troligen att nå upp i ca 45 miljoner pud mot 37 miljoner pud under samma månader (augusti–oktober) 1918.

Dessa siffror vittnar klart om att situationen långsamt men oavslutligt förbättras vad gäller kommunismens seger över kapitalismen. Denna förbättring uppnås trots de svårigheter utan motstycke i världen som förorsakas av inbördeskriget, vilket organiseras av de ryska och utländska kapitalisterna under anspänning av de starkaste världsmakternas alla krafter.

Hur borgarna i alla länder och deras öppna eller maskerade hantlangare (Andra internationals ”socialister”) än må ljuga och förtala oss, kvarstår därför en sak som obestridlig: vad gäller det viktigaste ekonomiska problemet för proletariatets diktatur är kommunismens seger över kapitalismen i vårt land säkerställd. Bourgeoisin världen över utgjuter sin vrede och sitt raseri mot bolsjevismen, organiserar militära invasioner, sammansvärjningar och annat mot bolsjevikerna just därför att den mycket väl inser att vi ofrånkomligen kommer att segra i samhällsekonomin omgestaltning, om vi inte krossas med vapenmakt. Och krossa oss på det sättet lyckas den inte med.

¹ Antalet ”statsjordbruk” och ”jordbrukskommuner” i Sovjetryssland uppgår till ca 3 536 resp 1 961 och antalet jordbrukskooperativ till 3 696. Vår statistiska centralstyrelse gör f n upp en exakt förteckning över samtliga statsjordbruk och kommuner. Resultaten börjar komma in i november 1919.

I hur hög grad vi redan har besekrat kapitalismen under den korta tid vi haft på oss och trots de enastående svårigheter vi fått arbeta under framgår av följande sammanfattande uppgifter. Statistiska centralstyrelsen har just för pressen iordningställt uppgifter om produktionen och konsumtionen av spannmål, dock inte för hela Sovjetryssland, utan för 26 av dess guvernem. Resultaten är som följer.

26 guvernem i Sovjetryssland	Befolkning (i miljoner)	Produktion av spannmål (utom utsäde och	Levererad spannmål (i miljoner pud)		Total mängd spannmål till befolkningens	Spannmålskonsumtion per capita (i pud)
			Genom livsmedelskommissariatet	Genom spekulanter		
Producerande guvernem	Städer	4,4	–	20,9	20,6	41,5
	Byar	28,6	625,4	–	–	481,8
Konsumerande guvernem	Städer	5,9	–	20,0	20,0	40,0
	Byar	13,8	114,0	12,1	27,8	151,4
Sammanlagt (26 guvernem)	52,7	739,4	53,0	68,4	714,7	13,6

Ungefär hälften av spannmålen till städerna levereras alltså av livsmedelskommissariatet, den andra hälften av spekulanter. En noggrann undersökning av stadsarbetarnas matförsörjning 1918 visade just denna proportion. För bröd som levereras av staten betalar arbetaren därvid en niondel av vad han betalar spekulanterna. Spekulationspriset på bröd är tio gånger högre än det statliga priset. En noggrann undersökning av arbetarbudgeter visar detta.

4

De anförda uppgifterna ger, om man sätter sig noga in i dem, en exakt bild av alla de viktigaste dragen i Rysslands nuvarande ekonomi.

De arbetande människorna har befriats från förtryckarnas och utsugarnas, godsägarnas och kapitalisternas sekellånga övervåld. Detta steg framåt mot verklig frihet och verklig jämlikhet, ett steg utan motstycke i världen i fråga om storlek, omfattning och snabbhet, ignoreras av bourgeoisins anhängare (däribland de småborgerliga demokraterna), som talar om frihet och jämlikhet såsom parlamentarisk borgerlig demokrati och falskeligen förklarar denna vara ”demokrati” i allmänhet eller ”ren demokrati” (Kautsky).

Men de arbetande människorna fäster avseende just vid verklig jämlikhet, verklig frihet (frihet från godsägarna och från kapitalisterna) och därför är deras stöd åt sovjetmakten så grundmurat.

I detta bondeland var det bönderna i allmänhet som först, mest och genast fick fördel av proletariats diktatur. På godsägarnas och kapitalisternas tid svalt bonden i Ryssland. Aldrig tidigare under vår historias många långa århundraden hade bonden haft möjlighet att arbeta åt sig själv: han svalt och lämnade samtidigt ifrån sig hundratals miljoner pud spannmål till kapitalisterna, till städerna, till utlandet. Under proletariats diktatur har bonden för första gången arbetat åt sig själv och ätit bättre än stadsbon. För första gången har bonden fått skåda verklig frihet: frihet att äta sitt eget bröd, frihet från svält. Vid jordfördelningen har som bekant maximal jämlikhet upprättats: i de allra flesta fall delar bönderna upp jorden efter hur många ”munnar som skall mättas”.

Socialismen innebär att klasserna avskaffas.

För att klasserna skall avskaffas måste man för det första störta godsägarna och kapitalisterna. Denna del av uppgiften har vi fullgjort, men det är endast en del och dessutom *inte* den allra svåraste. För att klasserna skall avskaffas måste man för det andra utplåna skillnaden mellan arbetaren och bonden, göra *alla* till *arbetande*. Detta kan inte göras med en gång. Denna uppgift är ojämförligt svårare och blir med nödvändighet tidskrävande. Det är en uppgift som inte kan lösas genom att en eller annan klass störtas. Den kan lösas endast genom en omorganisation av hela samhällsekonomin, genom en övergång från individuell, isolerad, småskalig varuproduktion till samhällelig storproduktion. En sådan övergång blir med nödvändighet ytterst tidskrävande. Den kan endast fördröjas och försvåras genom förhastade och oförsiktiga administrativa och legislativa åtgärder. Påskyndas kan denna övergång endast genom att bonden ges sådan hjälp att han i stor omfattning kan förbättra hela åkerbrukstekniken, omvandla den i grunden.

För att den andra och svåraste delen av uppgiften skall lösas måste proletariet, som besegrat bourgeoisin, orubbligt hålla sig till följande huvudlinje i sin politik gentemot bönderna: proletariet måste dra en skiljelinje, en gräns mellan den arbetande bonden och den egendomsägande bonden, mellan arbetarbonden och krämarbonden, mellan den arbetande bonden och den bonde som bedriver spekulation.

I denna avgränsning ligger socialismens *hela kärna*.

Och det är inte förvånande att de som är socialister i ord och småborgerliga demokrater i handling (martovarna och tjernovarna, Kautsky & Co), inte förstår denna socialismens kärna.

Att göra den här nämnda avgränsningen är svårt, ty i det levande livet är "bondens" alla egenskaper, hur olika, hur motsägande de än må vara, sammansmälta till en helhet. Men en avgränsning är ändå möjlig, och inte bara möjlig, den uppkommer oundvikligen ur bondehushållningens och bondelivets betingelser. Den arbetande bonden har i sekler förtryckts av godsägare, kapitalister, krämare, spekulanter och deras stat, detta även i de mest demokratiska borgerliga republiker. Den arbetande bonden har i sekler inom sig utbildat ett hat och en fientlighet mot dessa förtryckare och utsugare, och denna "utbildning" som livet gett tvingar bonden att söka förbund med arbetaren mot kapitalisten, mot spekulanten, mot krämaren. Men det ekonomiska läget, varuekonomins förhållanden, gör samtidigt ofrånkomligen bonden (inte alltid, men i det stora flertalet fall) till krämare och spekulant.

De statistiska uppgifter vi ovan anfört visar påtagligt skillnaden mellan den arbetande bonden och den spekulerande bonden. Den bonde som 1918-19 till de svältande stadsarbetarna levererade 40 miljoner pud spannmål till fasta statliga priser, överlämnade den till statsorganen trots dessa organs alla brister, som arbetarregeringen är helt medveten om men som inte kan undanröjas på den första etappen i övergången till socialism – den bonden är en arbetande bonde, en jämställd kamrat med den socialistiske arbetaren, är hans pålitligaste bundsförvant, hans broder i kampen mot kapitalets ok. Men den bonde som i smyg sålde 40 miljoner pud spannmål till ett tiofalt högre pris än det statliga och därvid utnyttjade stadsarbetarens nöd och hunger, lurade staten och överallt förstärkte och gav upphov till bedrägeri, plundring och skojargeschäft – den bonden är en spekulant, en bundsförvant till kapitalisten, en klassfiende till arbetaren, en utsugare. Ty att ha överskott av spannmål, som skördats på statsägd jord med hjälp av redskap, till villkas framställning inte bara bonden, utan också arbetaren på ett eller annat sätt bidragit med sitt arbete osv, att ha spannmålsöverskott och spekulera med det är detsamma som att utsuga den hungrande arbetaren.

Ni kränker friheten, jämlikheten och demokratin, skriker man åt oss från alla håll och hänvisar till att arbetaren och bonden inte är jämställda i vår författning”, att konstituerande församlingen upplösts, att spannmålsöverskott konfiskeras under tvång o d. Vi svarar: det har aldrig i världen funnits en stat som gjort så mycket som vår för att undanröja den faktiska ojämlikhet, den faktiska ofrihet, som den arbetande bonden lidit av i sekler. Men med den spekulerande bonden kommer vi aldrig att erkänna någon jämlikhet, lika litet som vi kommer att erkänna utsugarens ”jämlikhet” med den utsugne, den mättes med den hungrande, den förres ”frihet” att utplundra den andra. Och de bildade personer som inte vill förstå denna skillnad kommer vi att behandla som vitgardister, om de så än kallar sig demokrater, socialister, internationalister, Kautsky, Tjernov eller Martov.

5

Socialism innebär att klasserna avskaffas. Proletariatets diktatur har gjort allt vad den kunnat för att avskaffa dem. Men i ett slag går det inte att avskaffa klasserna.

Och klasserna *är kvar* och *förblir kvar* under den proletära diktaturens epok. Diktaturen blir onödig när klasserna försvinner. Utan proletariatets diktatur kommer de inte att försvinna.

Klasserna är kvar, men under den proletära diktaturens epok har *varje* klass förändrats; förändrats har även deras inbördes förhållande. Klasskampen försvinner inte under proletariatets diktatur, utan antar endast andra former.

Proletariatet var under kapitalismen en förtryckt klass, en klass som var berövad all äganderätt till produktionsmedel, den enda klass som stod direkt och helt i motsättning till bourgeoisin och därför den enda klass som kunde vara heltigenom revolutionär. Efter att ha störtat bourgeoisin och erövat den politiska makten har proletariatet blivit den *härskande* klassen; det håller statsmakten i sin hand, det förfogar över de produktionsmedel som redan församhälleligats, det leder de vacklande mellanelementen och mittenklasserna, det undertrycker utsugarnas alltmer energiska motstånd. Allt detta är *särskilda* uppgifter i klasskampen, uppgifter som proletariatet tidigare inte ställde och inte kunde ställa sig.

Utsugarnas, godsägarnas och kapitalisternas, klass har inte försvunnit och kan inte försvinna med en gång under proletariatets diktatur. Utsugarna är slagna, men inte förintade. De har kvar en internationell basis, det internationella kapitalet, där de utgör en avdelning. De har delvis kvar vissa produktionsmedel, de har pengar kvar, de har kvar omfattande sociala förbindelser. Just till följd av deras nederlag har deras motståndsenergi hundrafaldigats och tusenfaldigats. Deras ”konstfärdighet”, i statlig, militär och ekonomisk förvaltning ger dem ett mycket, mycket stort övertag, så deras betydelse är ojämförligt större än deras andel i den sammanlagda befolkningen. De störtade utsugarnas klasskamp mot de utsugnas segerrika avantgarde, dvs mot proletariatet, har blivit omätligt mer förbittrat. Och annorlunda kan det inte heller vara om det är fråga om en revolution, om inte detta begrepp byts ut mot reformistiska illusioner (såsom Andra internationalens hjältar gör).

Slutligen intar bönderna, liksom all småbourgeois överhuvudtaget, *även* under proletariatets diktatur en mittställning, en mellanställning: å ena sidan utgör de en tämligen betydande (och i det efterblivna Ryssland en väldig) massa arbetande människor, förenad av de arbetandes gemensamma intresse av att befria sig från godsägaren och kapitalisten; å den andra är de isolerade småföretagare, egendomsägare och handelsmän. Denna ekonomiska ställning får dem ofrånkomligen att vackla mellan proletariatet och bourgeoisin. Och under en skärpt kamp mellan dessa sistnämnda, vid en otroligt tvär nedbrytning av alla samhällsrelationer, då just bönderna och småborgarna överhuvudtaget är mest vana vid det gamla, det rutinmässiga, det oföränderliga, är det naturligt att vi ofrånkomligen bland dem märker övergångar från den ena sidan till den andra, vacklan, tvärvändningar, osäkerhet osv.

Gentemot denna klass – eller dessa samhällselement – består proletariats uppgift i att leda den, kämpa för att vinna inflytande över den. Vad proletariatet måste göra är att dra med sig de vacklande, de osäkra.

Jämför vi alla huvudkrafterna eller huvudklasserna och det inbördes förhållandet mellan dem, vilket har ändrat karaktär genom proletariatets diktatur, så upptäcker vi hur utomordentligt absurd i teoretiskt avseende och hur enfaldig en gängse småborgerlig idé som vi finner hos Andra internationalens alla företrädare är, nämligen att övergången till socialism sker ”via demokrati” i allmänhet. Detta misstag bottnar främst i den från bourgeoisin nedärvda fördomen att ”demokrati” är något absolut, något som står utanför klasserna. I själva verket går också demokratin under proletariatets diktatur över i en helt ny fas, och klasskampen stiger till en högre nivå och överskuggar alla andra kampformer.

Allmänna fraser om frihet, jämlikhet och demokrati är i verkligheten detsamma som att stereotypt upprepa begrepp, vilka bär varuproduktionsförhållandenas prägel. Att med dessa allmänna fraser försöka lösa den proletära diktaturens konkreta uppgifter är detsamma som att över hela linjen gå över till bourgeoisins teoretiska, principiella ståndpunkt. Ur proletariatets synvinkel kan frågan ställas endast så här: Frihet från vilken klass’ förtryck? Vilken klass’ jämlikhet med vilken? Demokrati på privatägandets grund eller på basis av att privatägandet avskaffas? Osv.

Engels klargjorde för länge sedan i Anti-Dühring att eftersom begreppet jämlikhet är präglad av varuproduktionens förhållanden, så förvandlas det till en fördom, om inte jämlikhet uppfattas i betydelsen av *klassernas avskaffande*. Denna elementära sanning om skillnaden mellan den borgerligt demokratiska och den socialistiska uppfattningen om jämlikhet glöms ständigt bort. Men om man inte glömmer den, så blir det uppenbart att proletariatet genom att störta bourgeoisin tar det mest avgörande steget fram mot klassernas avskaffande och att proletariatet för att fullborda detta måste fortsätta sin klasskamp, varvid det utnyttjar statsmaktsapparaten och använder olika kamp-, inflytelse- och påverkningsmetoder gentemot den störtade bourgeoisin och den vacklande småbourgeoisin.

(Fortsättning följer) ¹

Pravda nr 250 och *Izvestija VTsIK* nr 250, den 7 november 1919

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 39, s 271-282

---

¹ Artikeln blev inte avslutad – *Red*